

Sexuell dysfunktion och endokrina sjukdomar, att prata om sexuell hälsa Endokrindagarna i Umeå 2026

Cecilia Dhejne, Med. Dr, specialist i psykiatri och sexualmedicin, överläkare,

Sexuell och reproduktiv hälsa WHO

- Är ett tillstånd av *fysiskt, känslomässigt, psykiskt och socialt välbefinnande* i förhållande till alla aspekter av sexualitet och reproduktion, och *inte bara avsaknad av sjukdom, dysfunktion eller skada*.
- Därför bör ett *positivt förhållningssätt till sexualitet och reproduktion bekräfta den roll som njutbara sexuella relationer, tillit och kommunikation spelar för självkänslan och det allmänna välbefinnandet*.
- Alla människor har rätt att fatta beslut om sina egna kroppar och ha tillgång till hälso- och sjukvård och andra hälsofrämjande insatser som stödjer den rätten.

<https://www.guttmacher.org/guttmacher-lancet-commission/accelerate-progress-executive-summary>

Är sex viktigt?

	Män	Kvinnor
Sex viktigt	74 %	59 %
Nöjda	57 %	58 %
Haft sex sista året	82 %	78 %

Mindre nöjda, män 16-29 och män och kvinnor 64-84

SRHR 2017
Folkhälsomyndigheten

Varför har människan förmåga till sexuell njutning och känna attraktion?

Varför har bonbonerna förmåga till sexuell njutning? Känna attraktion?

Sexualiteten

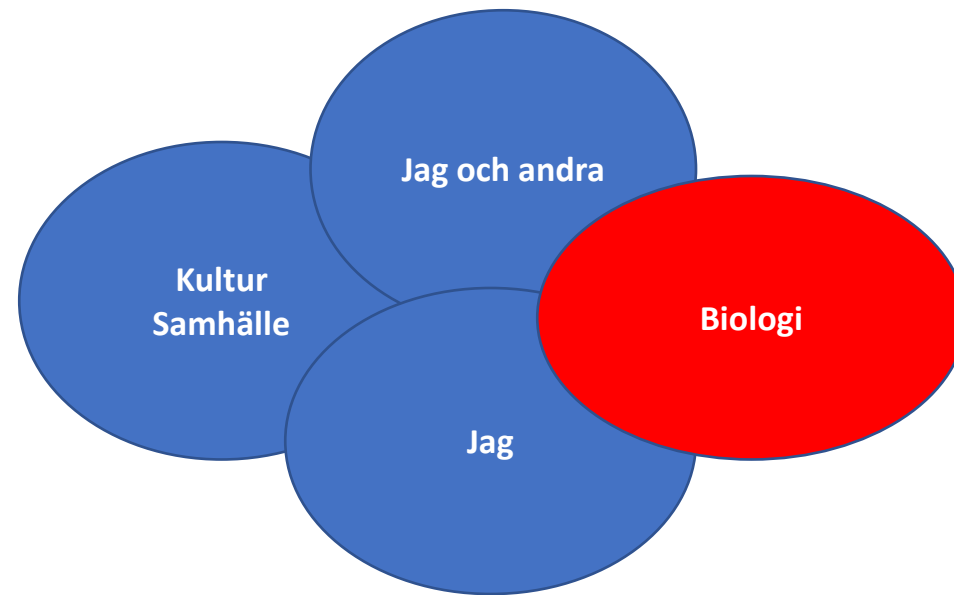
75 % Stärka de sociala banden och för att lösa konflikter.

25 % fortplantning.

Varför har människan förmåga till sexuell njutning? Känna attraktion?

- Få barn
- Hålla ihop relationer för att kunna ta hand om barn
- Njuta

Sexualitet

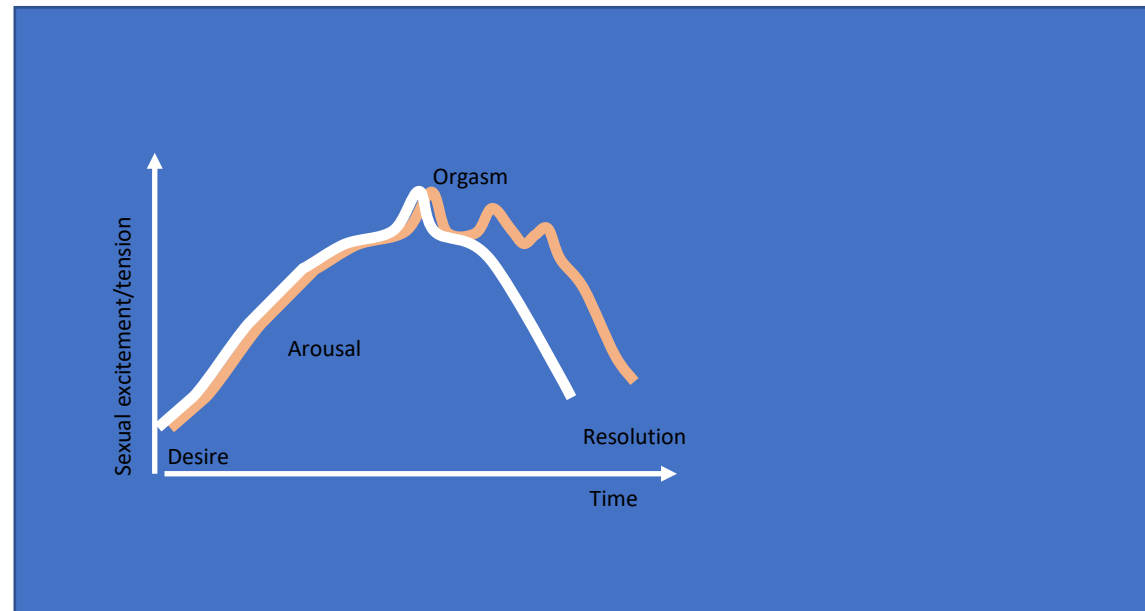

Sexuell funktion

Sexuell responscykel

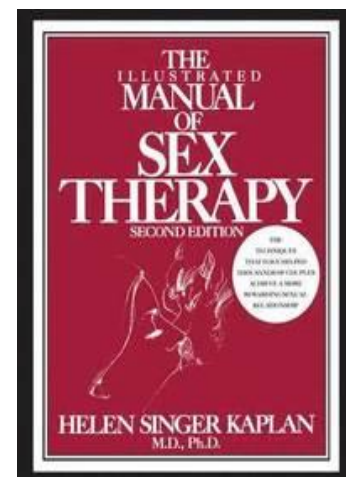
Sexuell funktion
Lust
Upphetsning
Orgasm/utlösning

2026-03-29

Dhejne

Master and Johnson
Kaplan HS. (1974) The New Sex Therapy.
New York: Brunner/Mazel

Sexuella dysfunktioner

- Lust nedsättning
- Upphetsnings problem hos kvinnor, erektionsproblem hos män
- Svårigheter att få orgasm/utlösning
- Tidig orgasm/utlösning

Sexuell lust och motivation

- Lust
- Tändning
- Retbarhet
- Fantasier

Sexuell lust och motivation

- Lust
- Tändning
- Retbarhet
- Fantasier

STYRBAR?

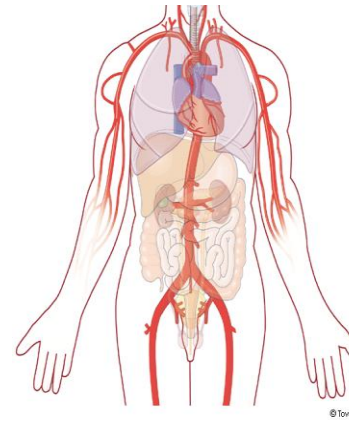
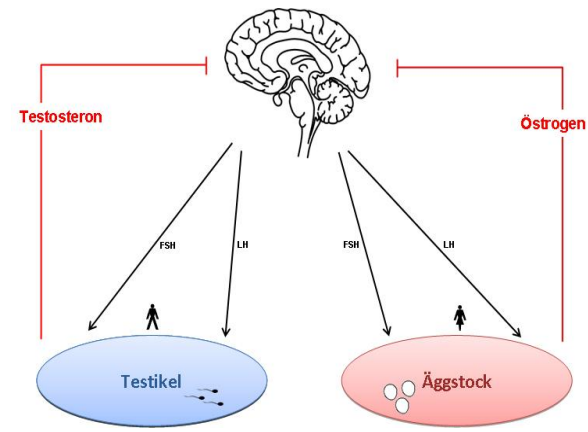
- Motivation, lust att ha lust, att gå in i lusten
- Sexuell identitet
- Sexuella skript
- Sexuellt självförtroende
- Sexuell skam

Sexuell funktion

hormoner

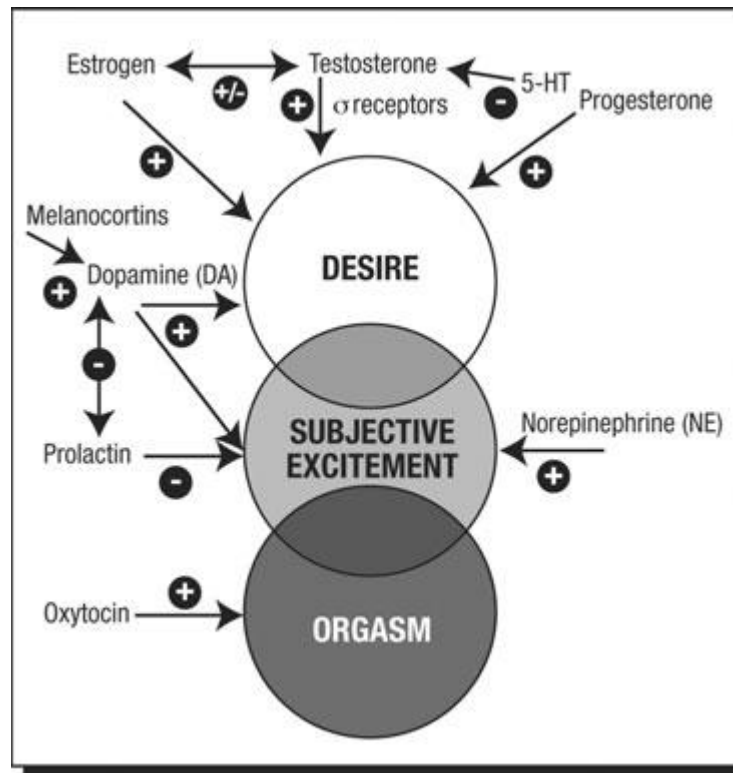
kärl

hjärna nerver

2026-03-29

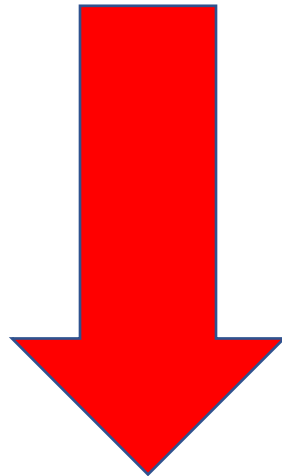
Neurotransmittorer och hormoner som påverkar sexuell funktion

Hormoner och neurotransmittorer

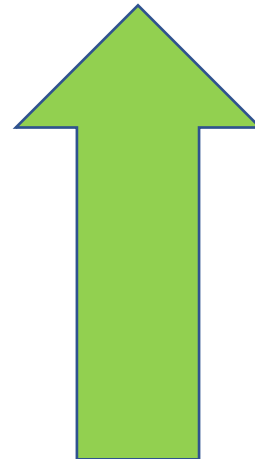
Hämmande

Serotonin (5HT_{2C},5HT₃)
Prolaktin
Opioider
Kortisol
Adrenalin

Stimulerande

Testosteron
Östrogen
(Progesteron)
Dopamin
Serotonin (5HT_{1A})

Hur ansträngande är det att ha sex?

Aktivitet	METS
Vanligt samlag	2-3
Stryka	2-4
Gå lugnt 1,5 km	3-4
Spela golf	4-5
Energiskt samlag	5-6

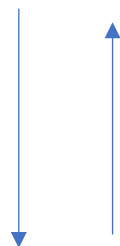
Mickley & Winstrup 2006

Hur fungerar sexuell respons?

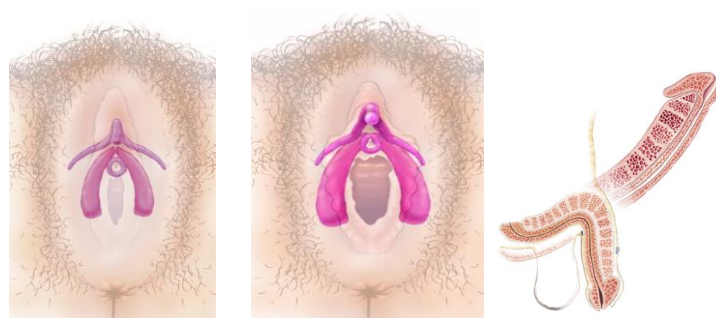
Stimuli
Syn, lukt,
Känsel,
Drömmar

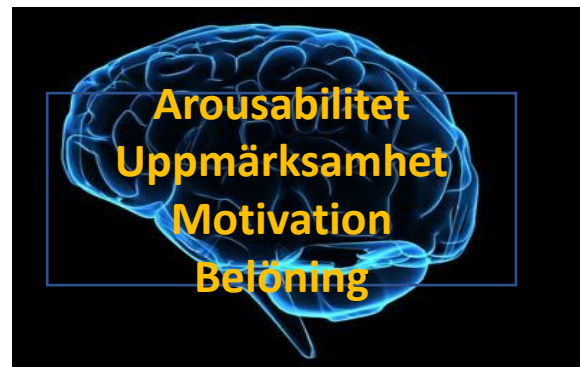
Tidigare
erfarenheter

Stimuli

Stimuli
Syn, lukt,
Känsel,
Drömmar

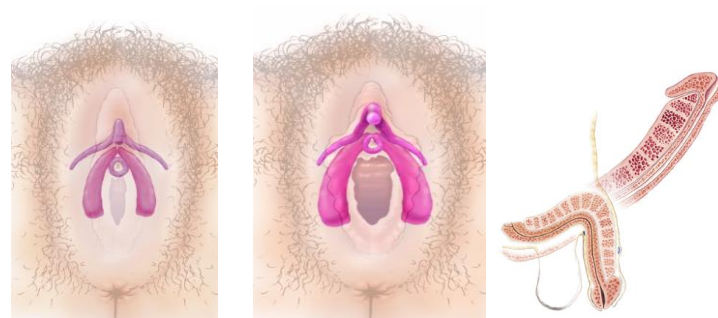

Tidigare
erfarenheter

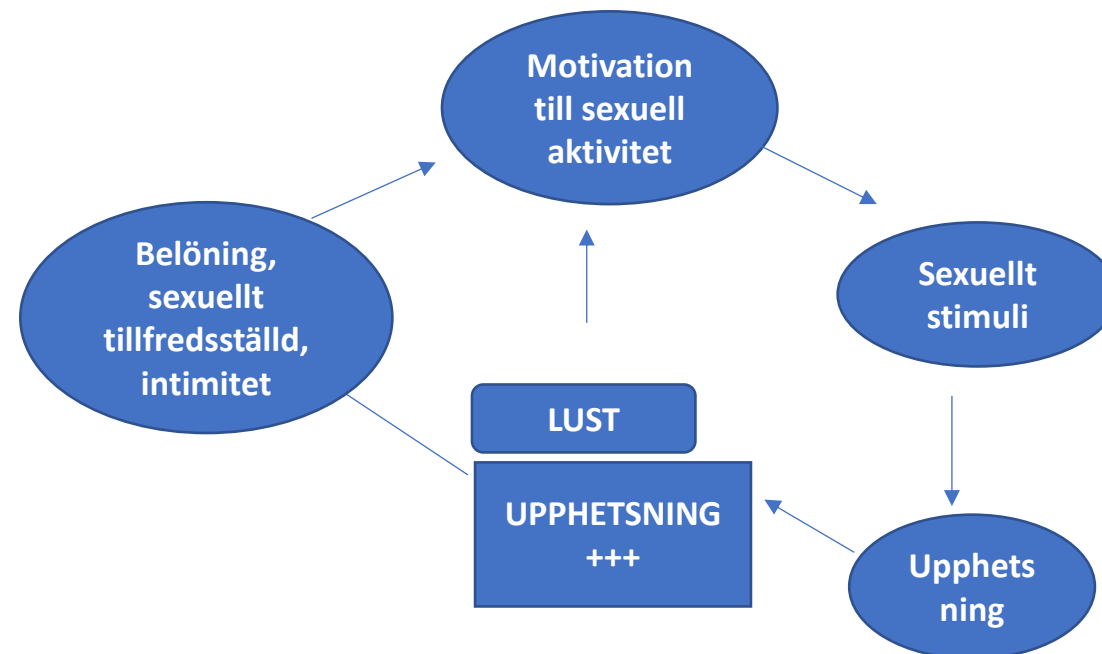
Duger jag
Hur ska det gå den här gången
Hormoner
Neurotransmittorer
Läkemedel

Stimuli

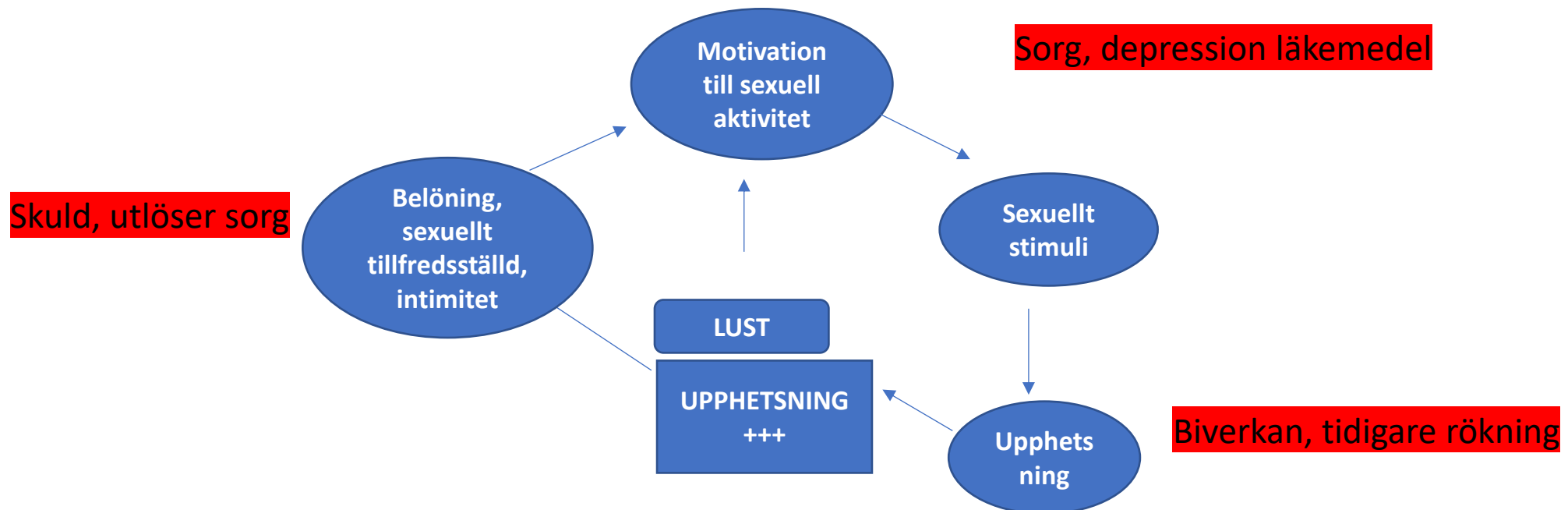
Smärta
Kärl och nervskador

Belöningsbaserad sexual respons modell

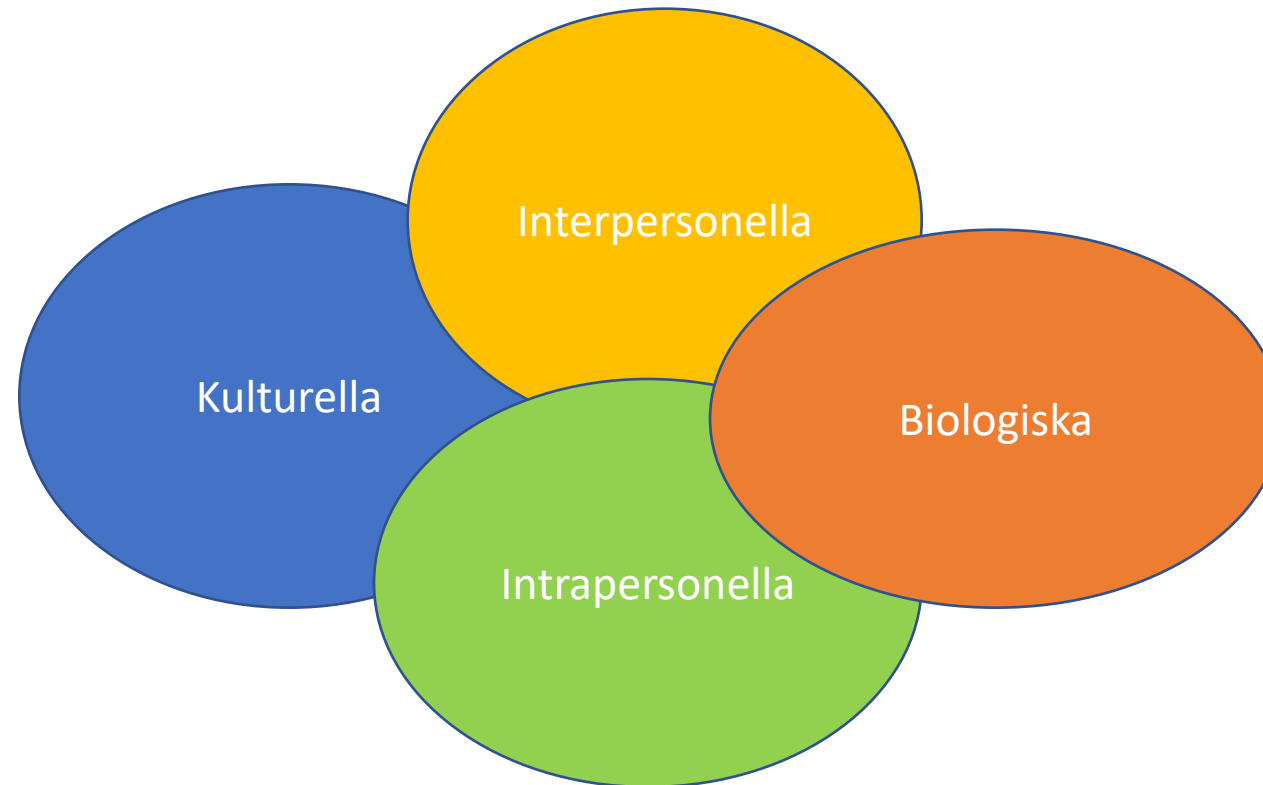
Basson R, Gilks T. Women's sexual dysfunction associated with psychiatric disorders and their treatment. *Womens Health (Lond)*. 2018 Jan-Dec;14:1745506518762664. doi: 10.1177/1745506518762664.

Belöningsbaserad sexual respons modell

Basson R, Gilks T. Women's sexual dysfunction associated with psychiatric disorders and their treatment. *Womens Health (Lond)*. 2018 Jan-Dec;14:1745506518762664. doi: 10.1177/1745506518762664.

Sexualitet mer än sexuell funktion

Hur påverkar sjukdom sexualiteten?

- Överlevnad kommer först, men sedan
- Självbild vad gör det med en att se sig som sjuk?
- Kan min kropp skadas av sex?
- Symtom eller medicin påverkar njutning?
- Attraktivitet för mig själv och för andra?
- Vad gör det med en eventuell partner

Varför är det svårt att ta tala om sexualitet med patienter?

Varför är det svårt att ta tala om sexualitet med patienter?

Nyfiken
Flirtar
Kränker integritet
Saknar kunskap
Vad gör jag sedan

Pinsamt
Skamligt

[Det här fotot](#) av Okänd författare licensieras enligt [CC BY-NC-ND](#)

Vi har ett syfte med våra frågor

Kunna hjälpa

Öka livskvalitet

Förebygga ohälsa

Öka sannolikheten att patienten tar sin
medicin

Förbättra alliansen

[Det här fotot](#) av Okänd författare licensieras enligt [CC BY-NC-ND](#)

Att fråga om det någon skäms för

Du är inte ensam om att känna så här

Att fråga om det någon skäms för

- Det är vanligt vid sjukdom att man kan uppleva minskad el ökad sexuell lust har det drabbat dig?
- En del upplever sexuella biverkningar av mediciner är det något som du haft problem med?

Vad gör man om någon verkar bli sur/arg

- Undrar du varför jag frågar om detta?

Det gör jag för jag vet att när man har den här typen av problem som du har är det också vanligt att man får problem med sin sexualitet, sexuella lust, erektion eller lubrikation. Har detta drabbat dig finns det olika saker man kan göra för att underlätta/bota/stödja etc.

Vilka ord

- De som känns bra för en själv?
- Vanliga svenska ord, penis, vulva, klitoris, slida etc.
- Träna gärna högt innan att formulera frågor.
- Tänk på tolken och att sexuella ord oftast inte ingår i svenskundervisningen

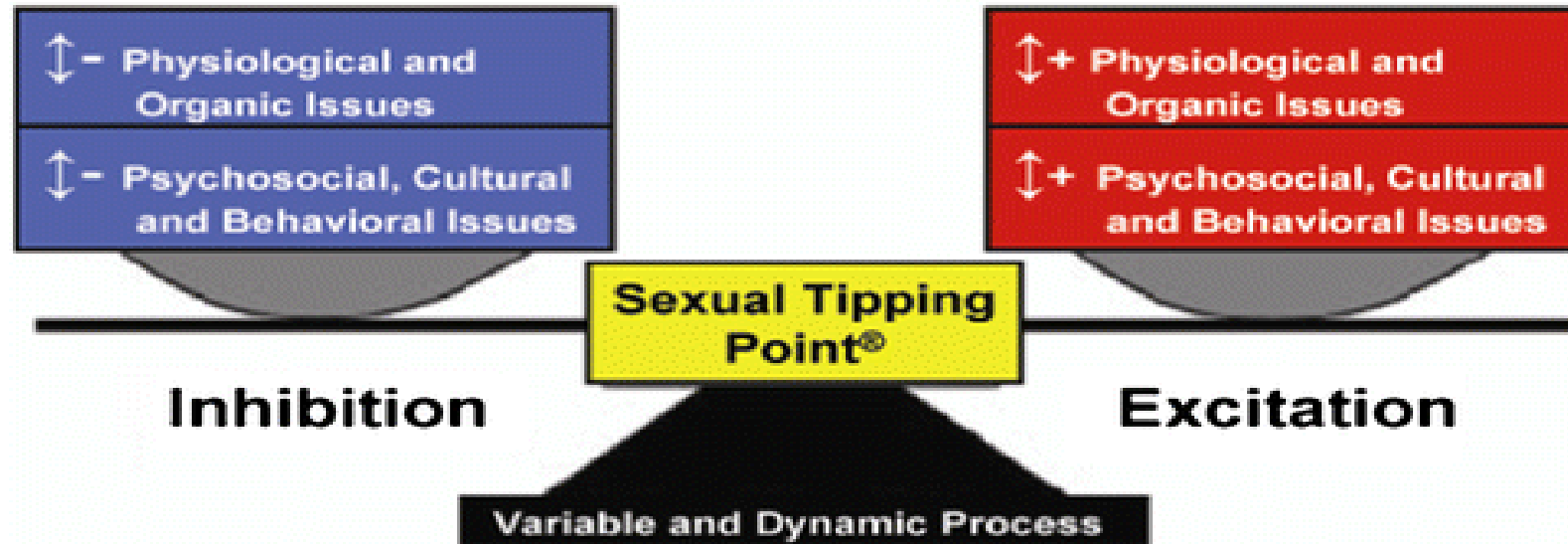
Screening frågor

- Har du märkt någon förändring av din sexualitet sedan dina symtom började?
- Är du nöjd med din sexualitet?
- Har din partnerrelation påverkats av detta?

Vad för man sedan

- Önskar du hjälp med detta?
- Jag återkommer till dig när...

Dual Control Model

after Perelman (2006) *J Sex Med*, 3, 1004-1012

Pfaus, *J Sex Med*, 2009

Vad kan man göra? Optimera funktion

Ta bort lusthämmare som depression, högt prolaktin, smärta

Optimera hjärta kärl, för upphetsning

Bra blodtryck, bra blodfetter

PDE hämmare

Östrogenkräm, glidkräm

Vissa läkemedel påverkar sexualiteten negativt

Läkemedel

- **Antidepressiva av SSRI typ**

Tex Sertralin, Citalopram, försämrar orgasmförmåga och lust

Det finns alternativ såsom Mirtazepin, Valdoxan, Brintelix, Bupropion, eller tillägg av "Viagra", eller KBT för depression

- **Smärtstillande som innehåller morfin**

sänker testosteron och lust

Se möjligheter

- Det finns många sätt att nå njutning
- Att undersöka nya vägar
- Nya ställningar
- Hjälpmedel

Sexleksaker

Tack